

Vera Klepej Turnšek

Krajevna medgeneracijska središča – dvig kulture kraja

PRIMER OBČINE IVANČNA GORICA

POVZETEK

Krajevna medgeneracijska središča so odgovor na današnje demografske probleme. Povezujejo programe za oskrbo starih ljudi, za zdravo staranje ter za krepitev solidarnosti med vsemi generacijami; pri tem vključujejo ljudi vseh starosti v kraju. Članek prikaže arhitekturni idejni načrt dveh medgeneracijskih središč v Občini Ivančna Gorica. V krajevni skupnosti Višnja Gora bo temu služila revitalizirana in obnovljena stara šola, ki je v središču starega mestnega jedra in je ljudem domača, saj je vse 20. stoletje služila kot osnovna šola. V krajevni skupnosti Šentvid pri Stični bodo novi objekti za programe medgeneracijskega središča dozidani sedanji rehabilitacijski bolnišnici za otroke. Velika prednost tega načrta je sinergična povezava zdravstva in socialnega varstva pri dolgotrajni oskrbi. Obe središči nudita s svojo vsebino in arhitekturo možnost za dvig kulture bivanja v svoji krajevni skupnosti, slovenskemu prostoru pa model za inovativno reševanje problemov staranja in medgeneracijske solidarnosti.

Ključne besede: krajevno medgeneracijsko središče, oskrba starejših, gospodinjska skupina, oaza, prenova stare šole

AVTORICA: *Vera Klepej Turnšek, univ. dipl. ing. arhitekture, deluje na področju projektiranja v arhitekturi. Kot samostojni podjetnik 18 let vodi projektivni biro. Med različnimi področji arhitekture in oblikovanja je dejavna tudi na področju arhitekture, ki je vsebinsko vezana na gerontologijo, kjer že 10 let sodeluje z Inštitutom Antona Trstenjaka, zadnji dve leti tudi s podjetjem Firis Imperl d.o.o. Na tem področju je izdelala nekaj referenčnih objektov in prenov: izvedbene projekte celovite prenove Doma ob Savinji Celje (prenova se je izvajala po delih od 2004 do 2013), drugonagrajeni idejni projekt na vabljenem natečaju občine Šmarje za gradnjo varovanih stanovanj (2008), PZI projekte za medgeneracijsko središče v Komendi (2007), idejne projekte prenove stare šole v Višnji Gori za namen doma za stare (v sodelovanju z arhitektom Gašperjem Kociprom, 2012), idejne projekte novogradnje k Centru za zdravljenje bolezni otrok v Šentvidu pri Stični za sodoben dom za stare ljudi (2012). Trenutno dela na idejnem projektu prenove Doma starejših občanov Ilirska Bistrica ter novogradnje za ta dom.*

ABSTRACT

Local intergenerational centres - enhancing the culture of the community

Example of Ivančna Gorica

Local intergenerational center is the answer to current demographic problems. It links programs of elderly care, healthy aging, and strengthens solidarity among generations; for

these purposes it integrates people of all ages in the area. This article presents an architectural conceptual design of two intergenerational centers in the municipality of Ivančna Gorica. In the local community of Višnja Gora the conceptual design will base on revitalized and restored old school, which is located in the town center and in the 20th century served as elementary school.

In the local community of Šentvid pri Stični new facilities of intergenerational center will be located in newly build extensions to existing rehabilitation hospital for children. Great advantage of this plan is the synergetic link between health and social care in long-term care. Both centers with their content and architecture offer the option to raise the living culture in their local community. In Slovenian area they are a model for innovative solutions of challenges of ageing and intergenerational solidarity.

Key words: local intergenerational centers, elderly care, oasis, renovation of an old school

AUTHOR: *architect Vera Klepej Turnšek* works in the field of design in architecture. As a private entrepreneur she has led a design office for 18 years. Among different areas of architecture and design she is also active in the field of architecture that is substantially linked to gerontology. For the last 10 years she has collaborated with Anton Trstenjak Institute and for the last 2 years with Firis Imperl company. In this area she has produced some reference facilities and renovations: a comprehensive project of renovation of elderly home near Savinja in Celje (renovation was carried out between 2004 and 2013), the runners-concept project in an invited competition of the Šmarje to build an assisted living residence (2008), detailed design projects for intergenerational center in Komenda (2007), conceptual designs for renovation of the old school in Višnja Gora for the purpose of elderly home (in collaboration with architect Gašper Kociper, 2012), conceptual designs of new construction to the Centre for the treatment of child diseases in Šentvid pri Stični for the modern elderly home (2012). She is currently working on the conceptual renovation and new construction project of elderly home in Ilirska Bistrica.

1. UVOD

Dobro desetletje prakse na področju uvajanja novih konceptov varovanja starejših v Sloveniji, je pokazalo, katere modele in vzorce lahko implementiramo v naš slovenski prostor in kateri odgovarjajo današnjim potrebam in zmožnostim (Ramovš, 2003; Imperl in Ramovš, 2010; Winter in Imperl, 2010; Imperl, 2012; Klepej Turnšek, 2014; Klepej Turnšek in Ramovš, 2014). Medgeneracijsko središče (Ramovš, 2002; 2008; Kociper, 2011) obsega med drugim vrsto dejavnosti, s katerimi institucionalno varstvo nudi oblike varnega bivanja za starostnike. Težko govorimo o vzorcu medgeneracijskega središča (v nadaljevanju MGC), saj je odvisen od krajevnih značilnosti, prostorskih možnosti in nenazadnje tudi od kulturne sredine, ali gre npr. za vas ali mesto. Model MGC je možno v arhitekturi izvesti v vseh zahtevanih prilagoditvah lokalnim pogojem lokacije.

Danes je moderno biti medgeneracijsko ozaveščen, biti dejaven v medgeneracijskih dejavnostih, vprašanje pa je, koliko to v vsakdanjem življenju res zmoremo in znamo. Kot

slišimo, je danes že vsak novozgrajeni dom za stare ljudi medgeneracijski; ko pa podrobneje pogledamo, vidimo, da gre zgolj za nadstandardno nudenje institucionalnega varstva, ki je v osnovi enak tistemu pred 30 leti.

Gre torej za potrebne premike v organizacijskih shemah, še prej pa se bo moral premik zgoditi v življenju – želeti spremembe in imeti voljo jih tudi udejanjiti.

V nadaljevanju predstavljam dva idejna projekta medgeneracijskih središč, ki sta si precej različna, vendar imata enak model: nudita različne programe za oskrbo starih ljudi, za aktivno in zdravo staranje in za krepitev medgeneracijske solidarnosti v kraju. S tem bistveno posegata v dvig kakovosti bivalne kulture kraja (zlasti v prvem primeru) in dvig kakovosti strokovne nege in oskrbe (zlasti v drugem primeru). Oba idejna projekta sem projektirala v strokovnem sodelovanju z dr. Jožetom Ramovšem z Inštituta Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje. Pomembno je, da je bilo načrtovanje arhitekture podprto z veliko količino informacij in podatkov o potrebah kraja, dejavnostih, servisiranju objektov in je črpalo spoznanja iz zakladnice sodobnih gerontoloških znanj. Rezultat je arhitektura, ki je uglašena s potrebami kraja in predvidena v okviru dejanskih možnosti (grajeni objekti, finančni okvir investicije, potrebe in želje). Ta okvir obema projektoma ni bil ovira, temveč izziv, kako dodati obstoječemu stanju čim večjo novo vrednost, tako v okviru objekta kot celotnega kraja.

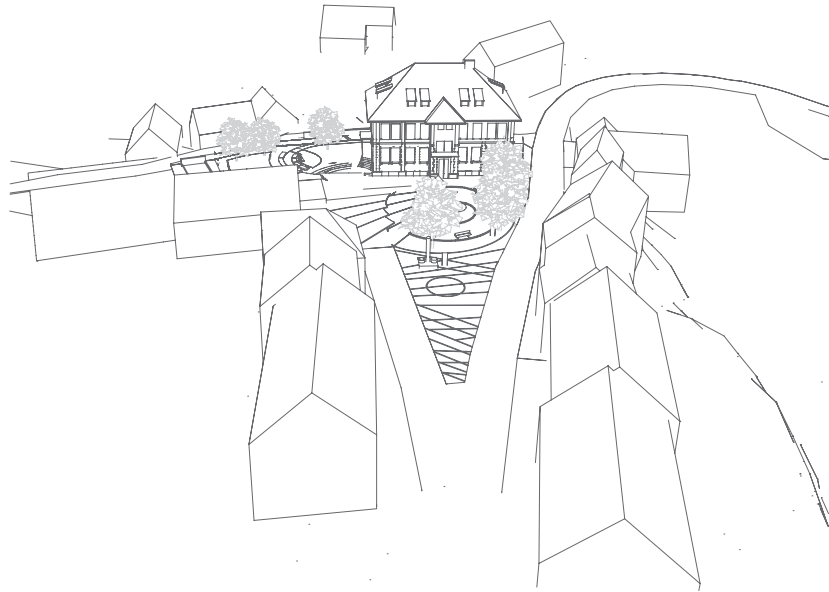
2. MEDGENERACIJSKO SREDIŠČE VIŠNJA GORA – REKONSTRUKCIJA STARE ŠOLE

Šola v Višnji Gori je bila postavljena leta 1906. V njej je pouk za osnovnošolce potekal do leta 2000. Nato je bil v objektu še nekaj let vzgojnoizobraževalni zavod. Zadnja leta objekt sameva prazen in čaka na ponovno revitalizacijo. Občina Ivančna Gorica je iskala primerno vsebino za oživitev in obnovo objekta. V sodelovanju z Inštitutom Antona Trstenjaka in glede na kulturnovarstvene smernice so se odločili za idejno zasnovo krajevnega MGC za to krajevno skupnost.

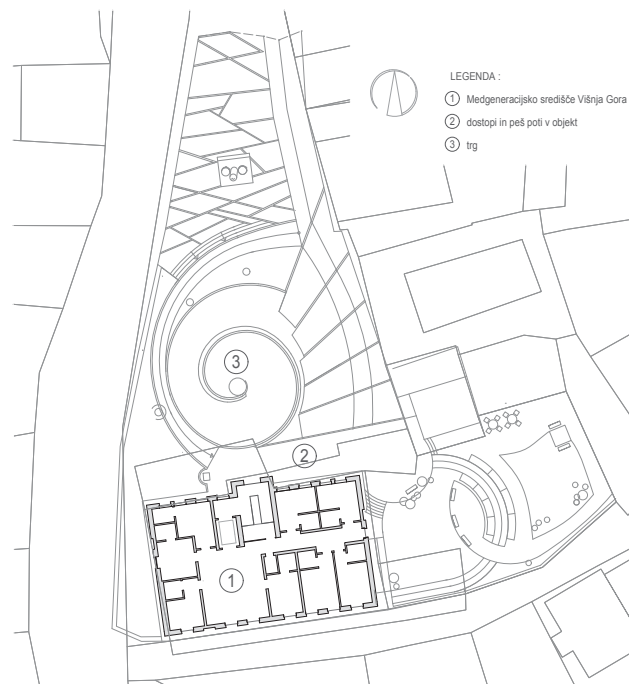
Višnja Gora je kraj z bogato zgodovino, s tradicijo naselbine že iz ilirskih in keltskih časov. Leta 1478 je dobila mestne pravice. Razvila se je iz srednjeveškega naselja v mestece na griču. Od srednjeveškega obzidja in stolpov je ostalo zelo malo, ostala pa je gručasta pozidava stanovanjskih objektov, ki se na vrhu griča razporedijo ob vzdolžnem trgu, ki je imel skozi obdobja pomembno vlogo v javnem življenju mesta. Danes je veliko objektov ob trgu zapuščenih ali slabo poseljenih. Gre torej za degradiran mestni prostor, ki ima velike potenciale. Z vrnitvijo različnih storitev bi lahko ponovno oživili staro mestno jedro.

Objekt stare šole ima izjemno lokacijo. Šola je dominantna na severnem robu starega trškega jedra. Tudi po vsebini je bila pomemben člen javnega življenja v kraju. Ob njej stoji stoletna lipa, kostanji in vodnjak, zunanjo ureditev šole dopolnjuje spomenik z doprsnim kipom Eda Turnherja – Primoža. Poleg stare šole so tudi ti urbani elementi pod režimom spomeniškovarstvene zaščite. Tako šola s cerkvijo na drugi strani trga ustvarja tržni ambient, ki je sedaj v dokaj neurejenem stanju.

Slika 1: Pogled na novo ureditev trga in prenovljen objekt

Slika 2: Zunanja ureditev ob objektu. V območju novega doma je na vzhodni strani urejena parkovna ureditev za potrebe stanovalcev doma. Ob parku je predviden letni paviljon za druženje, opremljen z žarom in mini kuhinjskim delom. V parkovnem delu so predvidene poti z daktilnimi površinami, gredicami v višini 80 cm, kar omogoča stanovalcem urejanje svojih »vrtičkov« za cvetlice in dišavnice.

Medgeneracijsko središče v stari šoli bi bilo za Višnjo Goro pomembno iz več razlogov.

- Nova vsebina v objektu bi na trg pripeljala novo življenje, kar bi pomagalo k oživitvi drugih dejavnosti na njem (trgovina, obrtniške dejavnosti, gostilniška ponudba ...).
- Za varovanje starejših je bistveno, da svojo starost lahko preživljajo v svojem kraju, blizu svojega doma. V tem primeru bi šlo za lokacijo, ki jim je domača iz otroških let, saj je

večina odraslih prebivalcev Višnje Gore obiskovala to šolo. Gre torej za kontinuiteto v bivanju, kar je pomembno za ugodje in varnost starega človeka.

- Obnovil in ohranil bi se zgodovinsko pomemben objekt; obnova brez vsebine pa je le nujno vzdrževanje, ki samo odloži propad stavbe na nedoločen čas. Po spomeniškovarstvenih smernicah rušenje ni dovoljeno.
- Po raziskavi Inštituta Antona Trstenjaka je potrebno v občini Ivančna Gorica vzpostaviti mrežo dejavnosti za lokalno oskrbo onemoglih starejših, za aktivno in zdravo staranje ter za krepitev medgeneracijske solidarnosti v času staranja prebivalstva. Ena izmed krajevnih lokacij za takšno središče je Višnja Gora.

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije (ZVKDS) – za objekt pristojna enota Ljubljana je pokazala veliko naklonjenost predvideni novi vsebini in dala realne smernice za obnovo stavbe, v okviru katerih je bilo možno načrtovati idejni projekt za prenovo. Po prejetih podatkih in smernicah ZVKDS za prenovo, prostorskem načrtu in prostorskem redu, ki velja za to območje, strokovnih usmeritvah Inštituta Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje, izmerah in fotodokumentiranju objekta se je začela izdelava idejnih predlogov prenove stavbe za novo vsebino.

Iz kopice idej in predlogov smo oblikovali idejni načrt v več variantah, ki so se razlikovale po izrabi prostora in možnih rešitvah za potrebne parkirne površine. Iskali smo rešitev, kjer bi bilo razmerje med rabo površine na stanovalca in potrebnimi konstrukcijskimi posegi ter finančnim vložkom v revitalizacijo objekta najbolj ekonomično.

V primeru prenove in revitalizacije stare šole v Višnji Gori je potrebno vedeti, da je rekonstrukcija tako starega objekta finančno neekonomična rešitev; za pridobitev istih površin je cenejša novogradnja. Vendar pa gre tu za nujno prenovo spomeniško zaščitene javne stavbe v lasti občine, ki tudi brez nove vsebine zahteva velik del teh stroškov, poleg tega takšna prenova omogoči revitalizacijo celotnega starega mestnega jedra Višnje Gore, funkcionalno pa je izpraznjena stara šola s svojo čustveno domačnostjo za krajanen ena od najbolj primernih stavb za medgeneracijsko središče.

2.1. FUNKCIONALNA ZASNOVA OBJEKTA V TREH VARIANTAH

Objekt je delno podkleten, kar se uporabi za pomožne prostore. V pritličju in nadstropju se prostori organizirajo za domsko bivanje v dveh gospodinjskih skupinah po osem stanovalcev. Strma šotorasta streha omogoča na podstrešju dodatne prostore za dnevno in nočno varstvo, potrebno shrambo zdravil, sanitetnega materiala in skupno kopalnico.

Vhod v objekt je s trga na nivoju medetaže med kletjo in pritličjem. Zaradi vsebine programa se v objektu zagotovi neoviran dostop do prostorov. Tako je potrebno omogočiti dostop z dvigalom v vse bivalne etaže. Vgradnja dvigala v objekt je pogoj za funkcioniranje objekta. Dvigalni jašek, ki omogoča vgradnjo dvigala za prevoz bolniške postelje, je umeščen ob stopnišče tako, da je možna povezava med dvigalom in stopniščem.

Vse variante funkcionalnih postavitvev so v osnovi grajene po enakem principu:

- klet: tehnični oz. pomožni prostori, velikost kleti je v variantah različna;
- pritličje: prostori gospodinjske skupine, število stanovalcev v skupini je različno glede na posamezno varianto;

- 1. nadstropje: prostori gospodinjke skupine, število stanovalcev v skupini je različno glede na posamezno varianto;
- podstreha: skupni prostori za medgeneracijsko druženje, izobraževanje, pomoč na domu, nočno varstvo in nekatere druge namene.

Po osnovnem konceptu krajevnega medgeneracijskega središča (Ramovš, 2008) je potrebno v objektu zagotoviti vsaj naslednje dejavnosti:

1. domsko varstvo;
2. dnevno varstvo - v Višnji Gori je predvidena ta oblika varstva v okviru gospodinjstkih skupin;
3. nočno varstvo - v Višnji Gori je možnost nočnega varstva za nekaj dementnih oseb;
4. oskrba na domu, ki jo izvaja služba pomoči na domu;
5. usposabljanje družin za domačo oskrbo starih;
6. izobraževanje prostovoljcev;
7. dejavnosti za medsebojno sodelovanje doma, krajevnega vrtca in osnovne šole;
8. izobraževanje starejših ljudi, npr. univerza za tretje življenjsko obdobje;
9. različna usposabljanja za zdravo staranje, npr. tečaji za preprečevanje padcev;
10. organizirano vodenje medgeneracijskih skupin – skupine za samopomoč.

Vse dejavnosti po tem konceptu bi bilo v objektu mogoče izvajati. Objekt bo pri polni dejavnosti programov zagotavljal finančno stabilnost za vzdrževanje in amortizacijo ter imel pomembno vlogo pri revitalizaciji mestnega jedra.

Izdelane so bile tri variante izrabe prostora. Zanimalo nas je, kakšen je izkoristek prostora, glede na količino posegov v konstrukcijo, kar je pomemben ekonomski vidik gradnje.

Neto površino smo skladno s SIST ISO 9836 razdelili na uporabno, tehnično in komunikacijsko. Uporabna površina, to je tista, ki ustrezajo namenu in uporabi stavbe, je v vseh treh variantah precej podobna. Najmanjša je pri varianti 1, ker pri tej varianti ostane največ obstoječih zidov, ki jemljejo prostor. V ostalih dveh sta skoraj enaki. Tehnična površina, to so prostori za instalacije, ki so v našem primeru mansarda 2, je v vseh treh primerih enaka. Prostori za razvod instalacij po etaži bodo izvedeni v medstropovju. Najmanjša je komunikacijska površina za komunikacijo v objektu, to so stopnišča, dvigala, klančine, hodniki ipd.

Vse uporabne površine v vseh variantah so večje od zahtevanih v Pravilniku o minimalnih tehničnih zahtevah za izvajalce socialnovarstvenih storitev (Ul. RS 76/06). V tabeli je ponazorjeno, kako velikost gradbenih posegov vpliva na površino in število stanovalcev.

Po varianti 2, ki se je pokazala za ekonomično glede na posege v konstrukcijo in število stanovalcev, je v objektu možna nastanitev za dve gospodinjstki skupini – ena po 9 in ena po 10 stanovalcev v treh dvoposteljnih sobah in 13 enoposteljnih sobah. Vse sobe zadoščajo normativu, ki jih Pravilnik določa za tovrstne objekte. V podstrešju se zagotovijo prostori za medgeneracijske dejavnosti in večnamenski prostor, ki se oblikuje tako, da je mogoče organizirati manjše prireditve in srečanja (za pribl. 70 ljudi), v njem se lahko organizira tudi dnevno in nočno varstvo.

Slika 3: Tloris obstoječega stanja 1. nadstropja in prenove – ena od variant

Predlog v največji možni meri ohranja obstoječo nosilno konstrukcijo, nove stene se prilagajajo obstoječi fasadni členitvi okenskih in vratnih odprtin.

V etaži je skupen prostor s kuhinjo, jedilnico in dnevnobivalnim delom ter sobe za stanovalce. Sobe so različne, pet je enoposteljnih, od tega ena s kopalnico, prirejeno za uporabnika z invalidskim vozičkom, ena je dvoposteljna in en manjši apartma z invalidsko kopalnico. Tako je zagotovljena različna ponudba za različno zahtevne uporabnike in finančne zmožnosti.

Za potrebe parkiranja za Medgeneracijsko središče Višnja Gora in potrebne površine za dostavo smo predvideli novo prometno ureditev na trgu. Predlog predvideva ukinitvev parkiranja na trgu (v ta namen se zgradi pokrito parkirišče na jugu) in omejitvev prometa čez trg. Tako se zagotovi pogoje za veliko odprto tlakovano javno površino. Tudi v zunanji ureditvi trga so predvidene poti za neoviran dostop za osebe z omejeno možnostjo gibanja (invalidski vozički, hoduljice ipd.).

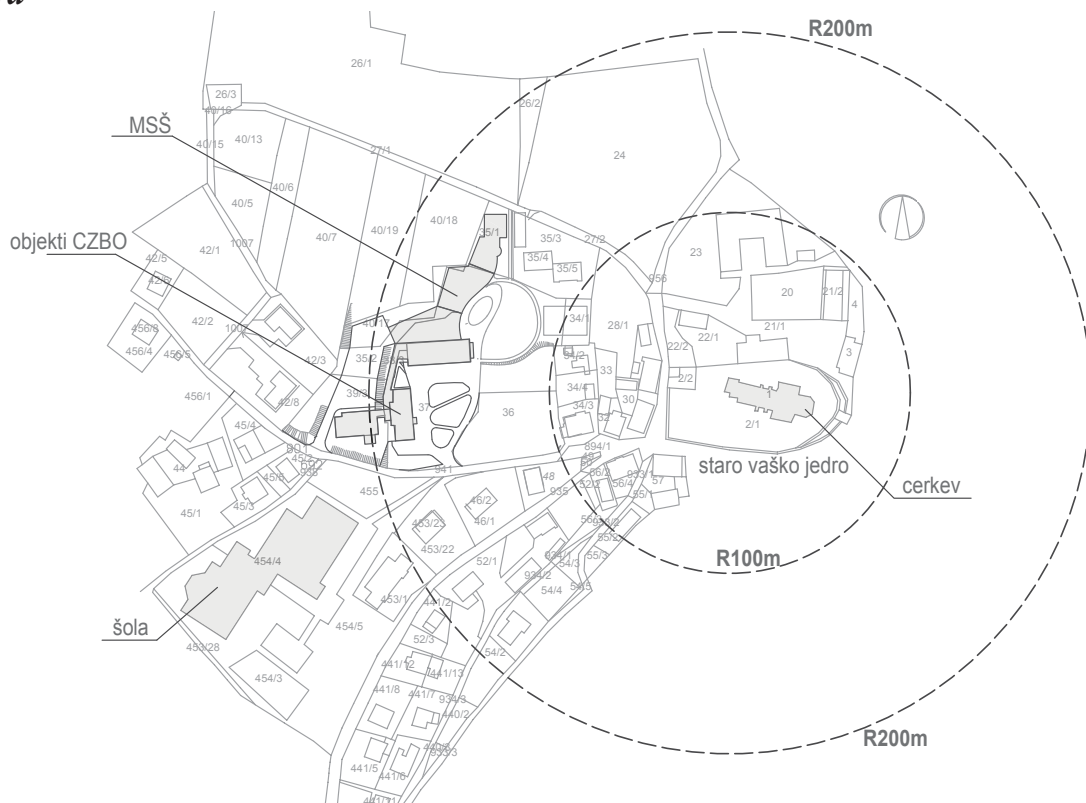
V objektu so bila predvidena temeljita gradbena dela. Ne gre torej samo za vzpostavitev nove funkcije, ampak za sanacijska dela: nova streha, nova fasada, celotno novo stavbno pohištvo, notranje predelave – rušitve predelnih sten, delno rušenje nosilnih sten in premoščanje z jeklenimi okvirji. Glede na starost instalacij in nove zahteve bo potrebna kompletna nova instalacija, strojne in električne inštalacije.

Objekt bi tako zadostil vsem potrebnim vsebinam krajevnega medgeneracijskega središča za Višnjo Goro, hkrati pa oživil in dvignil bivalno kulturo staremu mestnemu jedru. Glede na to, da se je življenje Višnje Gore umaknilo v novo naselje z novo šolo, v dolino pod gričem Starega jedra, bi z dolgoročnim prostorskim načrtovanjem in načrtnim financiranjem Višnji Gori počasi spet vrnil čar starega mesta in s tem oživil spomin na bogato višnjegorsko preteklost.

3. MEDGENERACIJSKI CENTER ŠENTVID PRI STIČNI – PRIZIDEK K CENTRU ZA ZDRAVLJENJE OTROK (CZBO)

Čeprav gre za enak model kot v Višnji Gori, je v primeru Šentvida pri Stični krajevno medgeneracijsko središče dobilo nekoliko drugačno vsebino. Gre za posebno priložnost, da se povežejo zdravstvene in socialnovarstvene storitve. Sedanja dejavnost Centra za zdravljenje otrok je zdravstvena oskrba otrok po težjih operativnih stanjih in zdravljenjih, dodano bi bilo bivanje in oskrbovanje starejših ter ostale dejavnosti krajevnega medgeneracijskega središča. Koncept medgeneracijskega središča je zasnovan tako, da s CZBO tvori funkcionalno in vsebinsko celoto dejavnosti za oskrbo generacije otrok in starejših. Pri tem nastane sinergični učinek boljšega izkoristka, glavna priložnost pa je povezava zdravstva in sociale, kar je pogoj za kakovostno, uspešno in finančno zdržno dolgotrajno oskrbo starejših ljudi.

Slika 4. Lega CZBO je ugodna glede na komunikacije in oddaljenost od centra vaškega jedra

Temeljna izhodišča oblikovanja objekta Medgeneracijskega središča Šentvid pri Stični:

- vzpostavitev ustreznih funkcionalnih povezav z obstoječim objektom CZBO, povezava med objekti naj bi bila čim krajša in programsko logična;
- čim boljša orientacija objekta glede na osončenje in parcelne pogoje (dostopi, višinski gabariti ...);
- izkoristiti dane prostorske pogoje kot prednost pri oblikovanju;
- v prostorih doma za stare ljudi zagotoviti prostorsko ugodne pogoje za organizacijo gospodinjskih skupin, zagotoviti zasebnost stanovalcem in hkrati omogočiti del javnega življenja v objektu.

Zaradi navezave s CZBO je bila pri oblikovanju objekta posebna prednost, ki jo je bilo potrebno izkoristiti, to je možnost vsestranske zdravstvene ponudbe pri oskrbi starejših. Tako bi nova celota nudila kompleksen program socialnovarstvenih in zdravstvenih uslug.

V objektu so predvideni naslednji programi: dom za stare ljudi organiziran po principu gospodinjskih skupin, občasna nastanitev, dnevni center, večnamenska dvorana, servisna storitvena dejavnost, terapevtski prostor, skupna kopalnica za stanovalce doma in zunanje uporabnike, organizacija izobraževanj.

Objekt je zaradi parcelnega stanja tlorisno omejen z brežino, dostopi, obstoječim parkom CZBO in relativno strnjeno pozidavo na jugu. Poskušali smo najti najboljšo kombinacijo rešitve v okviru teh omejitev. Prostori so orientirani tako, da je meja med javnim in zasebnim v objektu jasno ločena. To je urejeno z dostopi in notranjo organizacijo prostorov.

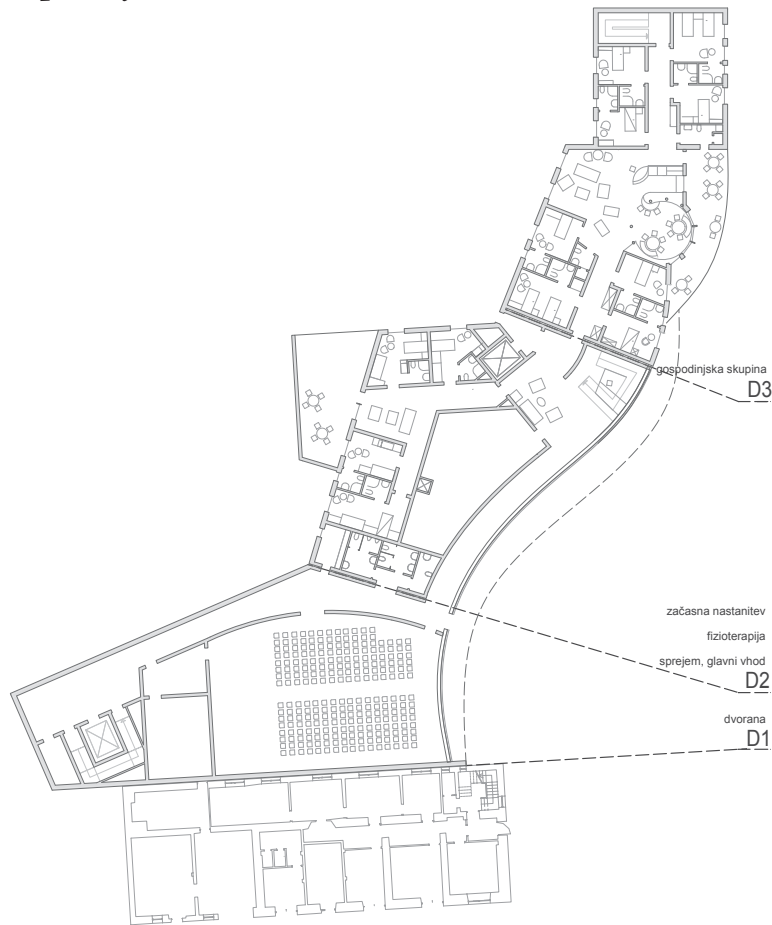
Slika 5: Situacija objektov

3.1. FUNKCIONALNA ZASNOVA

Objekt je zaradi dimenzij in razgibane konstrukcije pri projektiranju razdeljen na tri konstrukcijske enote: D1, D2 IN D3.

KLET: objekt je delno podkleten, v kleti se nahajajo pomožni prostori: shrambe, garderobe zaposlenih, skupna kopalnica, prostor za umrlega. V kleti je zbiranje odpadkov – sanitetnega materiala in plen.

PRITLIČJE**Slika 6: Tloris pritličja**

Pritlična etaža medgeneracijskega središča je v nivoju pritličja objekta B – CZBO. V tej etaži med objektoma ni povezave, razen v zahodnem delu z vertikalno komunikacijo (dvigalo in stopnišče), ki povezuje vse etaže obeh objektov. Obstoječa kotlovnica se vključi v novi objekt.

Med objektom B in medgeneracijskim središčem je umeščena večja dvorana za prireditve. Dostopna je z dvigalom oz. stopniščem s parkirišč na zahodni strani in z dovozne poti v nivoju pritlične etaže. Pritličje v osrednjem delu ima površine za servisne dejavnosti za zunanje obiskovalce z glavnim vhodom v objekt in prostori za začasno nastanitev za šest stanovalcev ter terapevtski prostor, ki je tudi servis za zunanje obiskovalce. V tretjem delu pritličja so prostori za eno gospodinsko skupino z deset starejšimi stanovalci.

Dvorana: v objektu D1 je locirana dvorana z 248 sedeži. Ob dvorani je priročna shramba in kotlovnica – obstoječa se vključi v novi objekt.

Vhodna avla: skupen vhodni prostor v pritličju medgeneracijskega središča, iz katerega se vstopa preko komunikacij v posamezne bivalne enote. V avli je glavno stopnišče in bolnišnično dvigalo, vertikalne komunikacije povezujejo vse etaže objekta vključno s kletjo.

Začasna namestitvev: v D2 objekta je iz vhodne avle vhod v prostore za začasno namestitvev z dvema enopostelnima in dvema dvopostelnima sobama. Sobe imajo skupen hodnik, v katerem je kotiček za druženje in izhod na teraso. Vse sobe imajo mini čajne kuhinje in kopalnice s sanitarijami. Začasna namestitvev je namenjena starejšim stanovalcem, ki začasno

pridejo v medgeneracijsko središče zaradi bolezni, dopusta domačih ali zgolj zaradi začasne spremembe okolja.

Terapevtski prostor: ob glavni avli je prostor za terapije, ki so namenjene tudi za zunanje obiskovalce. Prostor je lociran ob glavno avlo, da obiskovalci ne motijo stanovalcev v objektu.

1. NADSTROPJE

Slika 7: Tloris 1. nadstropja

Etaža medgeneracijskega središča je v nivoju 1. nadstropja objekta B – CZBO. V tej etaži je med objektoma povezava, preko povezovalnega hodnika obstoječega objekta CZBO na zahodni strani. Nad pritlično etažo objekta medgeneracijskega središča je v D1 ozelenjena streha, ki se uredi z ozelenitvijo in pohodnimi potmi. Na strehi je predviden hodnik, ki povezuje vezni hodnik obstoječega objekta in D2 novega objekta.

Vhod v to etažo je možen s parkirišč na zahodni strani. Ta vhod je namenjen tudi dostopu do dvorane in ostalih prostorov pritličja v primeru prireditev in za potrebe dostopa z osebnim avtomobilom.

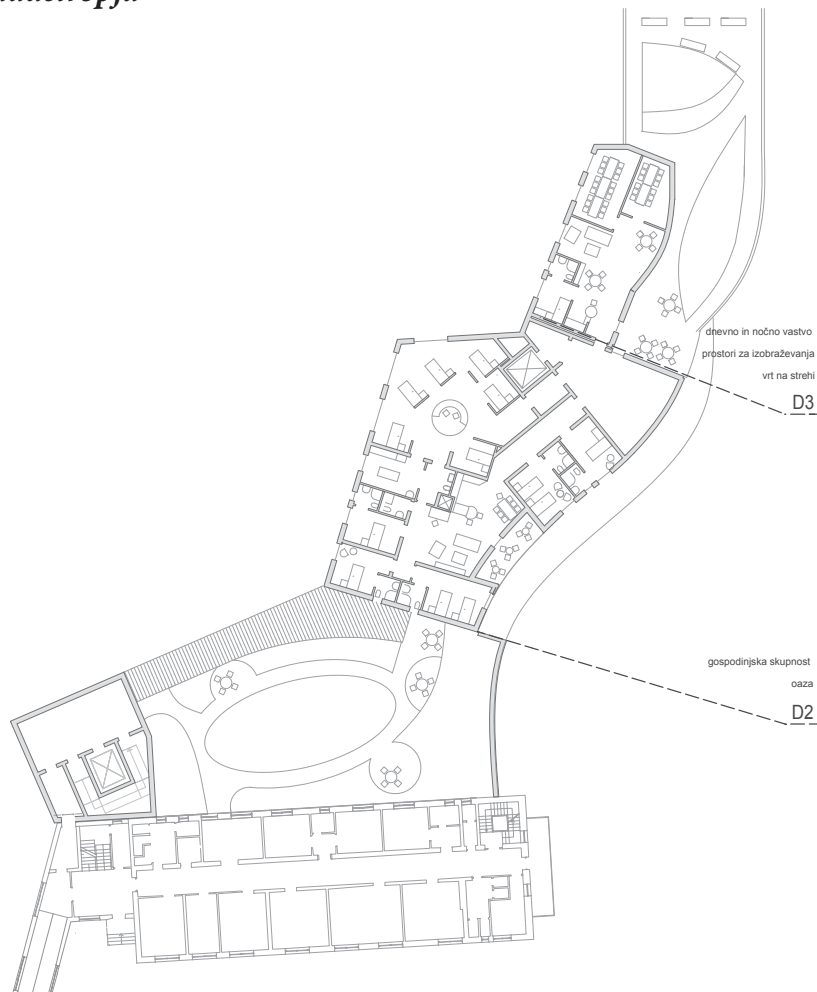
Zelena streha D1: dodatna zelena površina nudi izhod na zelene površine gospodinjiski skupini, oziroma oazi v D2 ter 1. nadstropju obstoječega objekta B – CZBO.

V D2 so prostori oaze za 6 oskrbovancev in ene gospodinjiske skupine za 6 stanovalcev, ki so težje dementni ali težje pokretni. Prostori se lahko organizirajo tudi v dve oazi – ena za 6 in druga za 8 oskrbovancev s najhujšo obliko demence.

Dilatacijska enota D3 je organizirana v prostore za 10 stanovalcev v gospodinjski skupini in je enaka enoti v pritličju.

2. NADSTROPJE

Slika 8: Tloris 2. nadstropja

V tej etaži so prostori v D2 in delno v D3 z zeleno streho v D3. V D2 je tloris enak etaži 1. nadstropja ali se oblikuje ena gospodinjska skupina za 10 stanovalcev – varianta B.

V D3 so večnamenski prostori, ki so predvideni za dnevno in nočno varstvo, ter prostori za organizacijo izobraževanj – do 30 udeležencev. Del strehe nad D3 je ozelenjen, tako da ima gospodinjska skupina v D2 prav tako izhod na ozelenjeno teraso.

Vertikalne komunikacije: v objektu so tri, opremljene s stopnišči in dvigali. Prva je ob obstoječem objektu B, druga je ob glavnem vhodu, tretja – brez dvigala - je požarno stopnišče na koncu D3.

V objektu so prostori za bivanje starejših razdeljeni na štiri nivoje glede na zahtevnost oskrbe in vrsto bivanja:

1. **Občasna nastanitev** je namenjena občasnemu bivanju – dopust za starejše, spremstvo otrok v CZBO ipd. Vse sobe imajo poleg kopalnice tudi mini kuhinjski niz. Hodnik je nekoliko razširjen in se odpira v teraso na zahodni strani.
2. **Gospodinjska skupina** za bivanje starejših z začetnimi fazami demence in večjo gibljivostjo ter delno sposobnostjo samostojnega življenja ob gospodinjski organizaciji skupine. Domska nastanitev nudi stanovalcem zasebnost, najboljšo možno osončenost glede na

prostorske danosti in možnost povezave z obstoječim objektom. Prostori gospodinjske skupine so optimalno dimenzionirani, skupni prostori so večji in ambientalno opremljeni. Prostor gospodinjske skupine je razdeljen v več območij: dnevno sobo, jedilnico, kuhinjo in koticke za druženje (npr. pogovor, šahiranje, kartanje, internetni kotichek ...). Območja prehajajo iz enega v drugo mehko, brez grajenih ovir in so prilagojeni dnevnomu ritmu osončenosti prostora. Osrednji bivalni prostor je z okenskimi odprtinami in teraso orientiran v smeri V-Z, tako da je v prostoru možno ujeti celodnevni cikel osončenja.

- 3. Gospodinjska skupina za ljudi z napredujočo demenco in težko pokretne.** Prostori gospodinjske skupine so dimenzionirani glede na sposobnost uporabe stanovalcev: skupni prostori so manjši, sobe nekoliko večje. Skupni prostor je organiziran preprosto na dnevno-bivalni del in kuhinjski del s kuhinjo. Posebno pozornost smo posvetili osončenosti prostorov. V tem delu bivajo težko gibljivi ljudje, zato je pomembno, da imajo v bližini izhod na teraso in sobe, ki omogočajo nemoteno nego.
- 4. Oaza – bivalni prostor za nego v terminalnem obdobju in za umirajoče (Imperl, 2012).** V mesecih, tednih ali dneh, ko človeku življenjska moč odteče do te mere, da se pripravlja na smrt, mu življenje zelo olajša bivalna oaza. To je prostor, v katerem so nepokretni stanovalci, predvsem z demenco v zadnjem stadiju. Ureditev prostora in program oaze jim omogoča največje udobje v danih razmerah: primerno nego, čutni svet vonjav in zvoka – glasbe. Sestavni del oaze je večja kopalnica, kjer stanovalce dvakrat tedensko kopajo na način, primeren njihovem stanju. Izplakovalnica je večja in služi za obe enoti. Vsaka postelja ima svojo ambientalno ureditev, takšno, kot je primerna osebni zgodovini oskrbovanca. V teh prostorih je pomembna svetloba: prijetna osvetlitev z indirektnimi svetili in razpršeno blago dnevno svetlobo.

V objektu je načrtovano skupaj 4117 m² neto in 4800 m² bruto površin. Zmogljivost objekta je naslednja: dom za 44 stanovalcev, občasna nastanitev za 6 stanovalcev, dnevno varstvo za 10 obiskovalcev, izobraževanje za 30 udeležencev in dvorana z 240 sedeži.

Značilnost medgeneracijskega središča Šentvid pri Stični je torej več zdravstvene nege v celoti oskrbe, saj ima CZBO že sedaj potrebno zdravstveno osebje in infrastrukturo. Z dograditvijo medgeneracijskega središča bo vzpostavljena celovita mreža dejavnosti za varovanje bolnih otrok, zdravljenje in varovanje starejših ter za njihovo nego v zadnjem obdobju demence v obliki oaz, kar je novost na področju nege v Sloveniji.

4. ZAKLJUČEK

Predstavljena projekta sem projektirala v letih 2011 in 2012, naročnik je bila Občina Ivančna Gorica. V tem obdobju je Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje izdelal tudi vsebinske podlage za predvidene investicije. Sodelovanje gerontološke in arhitekturne stroke ter naročnika je v tem primeru ključno za uspešen projekt, saj gre pri vzpostavitvi krajevnih medgeneracijskih središč za večplastna vprašanja, od primerne izbora lokacije, višine finančnega vložka, primernosti objekta za prenovo in zmožnosti vzdrževanja do izbora primernih sodobnih programov za oskrbo onemoglih starih, bolnih in invalidnih ljudi, za zdravo staranje vseh drugih ter za krepitev medgeneracijske solidarnosti. To zahteva inovativnost koncepta in odprtost za nove ideje.

Oba opisana objekta sta sicer precej različna po obsegu gradnje in prenove, v osnovi pa gre za isti koncept, ki odgovarja na isto vprašanje: kako kakovostno nadgraditi obstoječe, da bo nova vsebina dvignila kulturno raven bivanja v kraju. V primeru Šentvida se z novo dodatno vsebino v objektu pridobi socialnovarstvena dejavnost, obstoječa dejavnost zdravstva pa dodatno servisira potrebe v medgeneracijskem centru ter nudi dodatne usluge okolju. Pri vzpostavitvi tega koncepta bi bil to prvi primer v Sloveniji, kako je mogoče harmonično združiti zdravstveno in socialnovarstveno dejavnost, kar je pogoj za kakovostno dolgotrajno oskrbo. To so na podoben način reševali drugod po Evropi, ko so uvajali sodobne nacionalne sisteme za dolgotrajno oskrbo. V primeru Višnje Gore pa gre za oživitev obstoječega objekta z novo dejavnostjo. S tako prenovo objekta se bo oživilo življenje v sedaj že precej opuščnem starem mestnem trgu. Krajanje pa bodo dobili možnost, ki si jo zelo želijo in so do nje upravičeni, da svojo starost preživljajo do konca v domačem kraju in to v prostorih, kjer so verjetno obiskovali šolo in je povezana z njihovimi trajnimi spomini na mladost.

LITERATURA

- Imperl Franc in Ramovš Jože (2010). Dolgotrajna oskrba z očmi poznavalca slovenske in evropske sociale. V: *Kakovostna starost*, letnik 13, št. 2, str. 102-125.
- Imperl Franc (2012). *Kakovost oskrbe starejših – izziv za prihodnost*. Logatec: Firis Imperl & Co., Seniorprojekt.
- Klepej Turnšek Vera (2014). Sodobne oblike bivanja starejših v zahodni Evropi. V: *Kakovostna starost*, letnik 17, št. 2, str. 3-11.
- Klepej Turnšek Vera in Ramovš Jože (2014). Prostor za starost naj dobro služi človeku in naj bo lep. V: *Kakovostna starost*, letnik 17, št. 2, str.67-80.
- Kociper Gašper (2011). *Medgeneracijsko središče Zgornja Šiška v Ljubljani. Urbanistična zasnova in idejni načrt*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje in Fakulteta za arhitekturo.
- Ramovš Jože (2002). Krajevni medgeneracijski centri – srce sodobnih programov za kakovostno staranje in povezovanje generacij. Spoznanja v luči analize socialnega varstva starih ljudi v Sloveniji. V: *Kakovostna starost*, letnik 5, št. 4, str. 17-33.
- Ramovš Jože (2003). *Kakovostna starost. Socialna gerontologija in gerontagogika*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka in SAZU.
- Ramovš Jože (2008). Krajevno medgeneracijsko središče. V: *Kakovostna starost*, letnik 11, št. 1, str. 26-45.
- Winter Hans-Peter in Imperl Franc (2010). Oskrba starejših – mora ali izziv jutrišnjega dne. V: *Kakovostna starost*, letnik 13, št. 1, str. 90-102.

Kontaktne informacije:

Vera Klepej Turnšek univ. dipl. ing. arh.

ARHITEKTURNI ATELJE

Vera Klepej Turnšek s.p.

Prešernova 20, 3000 Celje

e- naslov: arhitekturni.atelje@siol.net